

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

Jelinčić Vučković, Kristina; Botte, Emmanuel

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2019, XV, 201 - 216**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:556432>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales

Instituti

Archaeologici

XV - 2019

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Hrvoje Kalafatić, Daria Ložnjak Dizdar, Saša Kovačević, Bartul Šiljeg, Siniša Krznar;
Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija)

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti,
Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović i Marko Dizdar (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Marko Maras i autori / Marko Maras and authors

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institute of archaeology, Zagreb 2019.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

9 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja u Lovasu (zapadni Srijem) – Otkriće rano-latenskoga biritualnog groblja

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Arheološka istraživanja višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2018.

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, rezultati arheoloških istraživanja 2018. godine

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Aktivnosti i rezultati uspostavnog istraživačkog projekta Život na rimskoj cesti (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) u 2018. godini

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati dodatnih zaštitnih arheoloških istraživanja prapovijesnoga nalazišta AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 3 Petrijevcu – Španice

53 Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1

57 Daria Ložnjak Dizdar

Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2

61 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2018. godini

CONTENTS

Archaeological Excavations

9 Marko Dizdar

Research results for Lovas (Western Sirmia) – Discovery of an Early La Tène biritual cemetery

19 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin Srednje polje – Archaeological excavation of multilayer site in Danube Basin in 2018

25 Katarina Botić

Bršadin – Pašnjak pod selom, results of the archaeological excavations in 2018

37 Ivana Ožanić Roguljić
Pia Šmalcelj Novaković
Anita Rapan Papeša
Angelina Raičković Savić
Valentina Mantovani
Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg

Activities and results of the installation research project Life on the Roman Road (LRR) (HRZZ, UIP-05-2017-9768) in 2018

41 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of additional rescue archaeological excavation of the prehistoric site AN 7A Jagodnjak – Napuštene njive (Baranja)

47 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 3 Petrijevcu – Španice site

53 Marko Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 5 Petrijevcu – Karaševo 1 site

57 Daria Ložnjak Dizdar

Results of the Rescue Archaeological Excavations of the AN 6 Petrijevcu – Karaševo 2 site

61 Marko Dizdar

Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2018

67 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2018. godine

67 **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Sava Valley 2018

75 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

O arheološkim istraživanjima crkve sv. Luke Evangeliste u Novskoj 2018. godine

75 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological excavations in the church of St Luke the Evangelist in Novska in 2018

101 **Juraj Belaj**

Arheološka istraživanja lokaliteta Pakrac – Stari Grad 2018. godine

101 **Juraj Belaj**

Archaeological research of the site Pakrac – Stari Grad in 2018

107 **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na lokalitetu Veliki Zdenci – Crni Lug 2018. godine

107 **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research on the site of Veliki Zdenci – Crni Lug in 2018

117 **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geofizička istraživanja srednjovjekovnoga lokaliteta Kalinovac – Hrastova greda 1

117 **Branko Mušič**
Igor Medarić
Ivan Valent
Tajana Sekelj Ivančan

Geophysical research of the medieval site of Kalinovac – Hrastova greda 1

123 **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geofizička istraživanja lokaliteta Hlebine – Svetinjski breg 2018. godine

123 **Siniša Krznar**
Branko Mušič
Igor Medarić
Barbara Horn

Geophysical research on the site of Hlebine – Svetinjski breg in 2018

129 **Tajana Sekelj Ivančan**

Arheološka istraživanja lokaliteta Hlebine – Dedanovice

129 **Tajana Sekelj Ivančan**

Archaeological excavations of Hlebine – Dedanovice site

137 **Saša Kovačević**

Gomila u Jalžabetu – hitna zaštitna istraživanja tijekom 2017. i 2018. u okviru podteme A4: Ritual unutar „Strategije znanstvene djelatnosti Instituta za arheologiju 2014.–2019.“

137 **Saša Kovačević**

Gomila in Jalžabet – emergency rescue excavations in 2017 and 2018 within the A4: Ritual subtopic of the “Strategy for the Scientific Research Activities of the Institute of Archaeology 2014–2019”

145 **Tatjana Tkalčec**

Nastavak arheoloških istraživanja cisterne i konzervatorskih radova unutrašnjosti kule burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2018. godine

145 **Tatjana Tkalčec**

Continuation of archaeological research of the cistern and conservation works at the interior area of the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2018

153 **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja na srednjovjekovnome arheološkom kompleksu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2018. godini

153 **Tatjana Tkalčec**

Archaeological research at Osijek Vojakovački – Mihalj medieval site in 2018

167 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2017. i 2018. godini

167 **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić

Kalnik – Igrišće – results of archaeological excavations in 2017 and 2018

173 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2018. godine

173 **Juraj Belaj**
Sebastijan Stingl

Archaeological research of the church of St Martin in Prozorje in 2018

179 **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Istraživanja na Stanciji Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): nove spoznaje o srednjovjekovnoj fazi lokaliteta

179 **Ana Konestra**
Enrico Cirelli
Gaetano Benčić
Bartul Šiljeg

Research at Stancija Blek (Tar – Vabriga/Torre – Abrega): new insights in the Medieval phase of the site

187 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabiega
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2019. godini na području Lopara: nova saznanja o prapovijesnim i kasnoantičkim lokalitetima

187 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Kamil Rabiega
Rafał Solecky
Bartosz Nowacki

Research within the “Archaeological topography of the Island of Rab” project at Lopar in 2019: new data on Prehistoric and late Antique sites

195 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinarni terenski radovi projekta RED u 2018. godini: istraživanja u uvali Plemići (Ražanac)

195 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Fabian Welc
Mato Ilkić
Mate Parica

Multidisciplinary fieldwork within project RED in 2018: research at Plemići bay (Ražanac)

201 **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

201 **Kristina Jelinčić Vučković**
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2018

217 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2018. godine

217 **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Eduard Visković

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2018

Terenski pregled

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Sustavni terenski pregled nalazišta Kurilovec – Belinščica u Turopolju

Field Survey

225 Andreja Kudelić
Filomena Sirovica

Systematic field survey of the Kurilovec – Belinščica site in Turopolje

Ekperimentalna arheologija

231 Andreja Kudelić

Znanstveno-edukativni i popularni program: Prapovijesno lončarstvo: interdisciplinarnost i eksperiment

Experimental Archaeology

231 Andreja Kudelić

Scientific-educational and popular program: Prehistoric pottery: interdisciplinarity and experiment

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

239-251

Additional scientific activity of the Institute

239-251

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Lovas
2. Sotin – Srednje polje
3. Bršadin – Pašnjak pod selom
4. Josipovac/Čepin
5. Jagodnjak – Napuštene njive
6. Petrijevc – Španice
7. Petrijevc – Karaševo 1
8. Petrijevc – Karaševo 2
9. Zvonimirovo – Veliko polje
10. Dolina – Babine Grede
11. Novska – crkva sv. Luke Evanđeliste
12. Pakrac – Stari grad
13. Veliki Zdenci – Crni Lug
14. Kalinovac – Hrastova greda 1
15. Hlebine – Svetinjski breg
16. Hlebine – Dedanovice
17. Jalžabet – gomila
18. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
19. Osijek Vojakovački – Mihalj
20. Kalnik – Igrišće
21. Prozorje – crkva sv. Martina
22. Kurilovec – Belinščica
23. Tar – Stancija Blek
24. Rab – Lopar
25. Uvala Plemići (Ražanac)
26. Brač – Novo selo Bunje
27. Sveti Klement – Soline

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2018. godina

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2018

Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte

Primljeno/Received: 14. 01. 2019.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 05. 2019.

Tijekom 2018. godine provedene su dvije kampanje, prva u travnju i svibnju te druga u listopadu. Istraživanje se provodilo u gospodarskome dijelu vile gdje su otkrivene dvije velike strukture za proizvodnju ulja i vina s tijeskom, kanalima i bazenima s vertikalnom stratigrafijom te skladišni prostor. Južno od glavnoga zida vile napravljena je manja sonda oko već ranije poznatoga sarkofaga s Kristovim monogramom gdje je otkrivena pripadajuća arhitektura te zanimljiva stratigrafska situacija. Na sjevernome dijelu vile definiran je sjeverni zid glavnoga objekta s čije se južne strane nije naišlo na arhitekturu, što upućuje na U-tlocrt glavnoga objekta vile, barem u njezinoj mlađoj fazi. Najstariji zidovi vile otkriveni su u stambenome dijelu vile i negirani su mlađom vilom (vjerojatno već u 2. st.), a govore o postojanju manjega gospodarskog objekta u 1. st. po. Kr.

Ključne riječi: villa rustica, pars urbana, mlin, amphorae, otok Brač, košnice, sarkofag, vino, ulje

There were two campaigns in 2018: one in April/May and one in October. The excavations undertaken in the outbuilding area of the villa uncovered two large structures for the production of oil and wine with a press, ducts, and pools with vertical stratigraphy, and a storage space. South of the main wall of the villa, a small trench was made around an already known sarcophagus with a Christ monogram, revealing the associated architecture and an interesting stratigraphic situation. In the north part of the villa, there is the defined north wall of the main building. No architecture was found on its south side, indicating that the main building of the villa had a U-shaped ground plan, at least in the younger phase. The oldest walls of the villa were discovered in the residential part of the villa and were negated by the younger villa (probably in the 2nd century already), indicating the existence of a small outbuilding in the 1st century AD.

Key words: villa rustica, pars urbana, mill, amphorae, island of Brač, beehives, sarcophagus, wine, oil

Uvod

Institut za arheologiju (Zagreb), CNRS Centre Camille Jullian (Aix-en-Provence), Université Paris-Est Marne-la Vallée (Paris), u suradnji s Općinom Selca, nastavili su sa sustavnim arheološkim iskopavanjem na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču.¹ Iskopavanje ovoga lokaliteta predstavlja dio petogodišnjega projekta spomenutih institucija pod nazivom *Recherches sur l'exploitation économique de la Dalmatie à l'époque romaine (IIe s. av. J.-C. – IIe s. ap. J.-C.)* kojega financira l'École française de Rome. Cilj projekta je utvrditi gospodarski utjecaj rimske prisutnosti u Dalmaciji uz pomoć iskopavanja i rekognosciranja. U okviru te problematike, iskopavanje ove vile omogućiti će da se utvrdi povijesni i lokalni

kontekst koji se odnosi na samu vilu kao građevine, ali i organizacije života i proizvodnje na vili u širem kontekstu srednje Dalmacije. Od 2017. godine pokrenut je i projekt *Villae de l'Adriatique Orientale – VLADO*, s predviđenim trajanjem do 2020. godine u okviru Francuskoga ministarstva vanjskih poslova.

Iskopavanje je u 2018. godini provedeno od 16. travnja do 03. svibnja i od 15. do 25. listopada, a voditelji su bili dr. sc. K. Jelinčić Vučković (Institut za arheologiju, Zagreb) i dr. sc. Emmanuel Botte (Centre Camille Jullian, Aix-en-Provence). Zamjenici su bili dr. sc. Ivana Ožanić Roguljić i Jere Drpić, dipl. arheol. U iskopavanjima su također sudjelovali dr. sc. Bastien Lemaire, Alexia Rosak, Leo Cagnard, studenti Antoine Boisson (Université Montpellier), Nicolas Leys (Université Paris 1) i David Ilić (Sveučilište u Zagrebu).

Na obradi materijala rade: Emmanuel Botte (amfore), Kristina Jelinčić Vučković, Ivana Ožanić Roguljić (keramika afričke, panonske, jadranske proizvodnje), Ana

¹ Lokalitet je zaštićen kao spomenik kulture rješenjem Regionalnoga zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu broj: 17/41-1979, od 26. rujna 1979. godine i upisan je u Registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu pod registarskom brojem 486 te ima svojstvo kulturnoga dobra.

Konestra (italska i istočna sigilata, keramika tankih stijenki), Bartul Šiljeg i Kristina Turkalj (staklo). Životinjske kosti analizira Siniša Radović (HAZU), a ljudske Mario Novak (Institut za antropologiju). Kemijske analize uzoraka košnica, kamena, hidrauličke žbuke iz bazena i tije-saka radi Nicolas Garnier (SAS Laboratoire Nicolas Garnier, Vic-le-Comte, Francuska). Arheološko istraživanje je provedeno zahvaljujući financiranju Ministarstva kulture RH, Općine Selca, École française de Rome i Ministère des Affaires étrangères et du développement international – MAE. Potrebno je naglasiti važnu suradnju s lokalnom zajednicom i Općinom Selca koja je osigurala dio financijskih sredstava i važne logističke elemente istraživačke kampanje.

Istraživanje u travnju i svibnju 2018. godine

U sektoru 3, južno od glavnoga južnog zida vile, nalazi se sarkofag poznat iz literature s Kristovim monogramom na akroteriju (Fisković 1981). Sarkofag je bio djelomično vidljiv, a djelomično ukopan u gomilu. U objavi I. Fiskovića donosi se njegova datacija i opis monograma. Odlučili smo očistiti okolni teren kako bi se sarkofag mogao detaljno dokumentirati. Bulić (1914) navodi kako se na lokalitetu nalazi još jedan akroterij s monogramom koji je poklonjen Arheološkome muzeju u Splitu (n. 439, CAT D).²

Fisković prema ikonografiji svrstava sarkofag u raniji izričaj ranokršćanske simbolike i datira ga u 5. st. te smatra najstarijim ranokršćanskim spomenikom na otoku Braču (Fisković 1981).

Kako bi se pristupilo čišćenju okolice sarkofaga, posječene su manje česmine i bršljan prilikom čega je otkriveno kako se na ulomku poklopca sarkofaga (koji se

nalazio južno od sanduka s poklopcem *in situ*) s bočne strane nalazi urezan križ (sl. 1–2). Plitko je uklesan, nema urezanoga žlijeba po sredini krakova, okomiti krak je nešto duži te se nazire trokutasti završetak na donjem kraju. Prošireni krak još se nazire na gornjem kraju, dok na krajevima kraćega kraka križa nije vidljiv. Nazire se krug oko križa, vidljiv s gornje lijeve strane, još pliće urezan. Križ je dosta oštećen. Sličnom tehnikom urezan je križ (istokračni) na akroteriju sarkofaga na lokalitetu Trišćenik (Vrsalović 1960: 62; Jelinčić 2005a: 83), jugoistočno od Dračevice (sl. 3).

Sloj kamena, korijenja i nešto zemlje u kamenoj gomili u kojoj se nalazio sarkofag definiran je kao SJ 3001. U njemu je pronađeno i nekoliko ulomaka sanduka istoga sarkofaga i svi su dokumentirani. Sarkofag je oštećen za vrijeme Austro-Ugarske (Jelinčić 2005b: 129).

Prilikom čišćenja prostora oko sarkofaga otkriven je zid SJ 3009 (pruža se zapad – istok) te je odlučeno proširiti sondu kako bi se shvatio odnos zida i sarkofaga. Južno lice je dodatno ojačano u srednjem i zapadnom dijelu. Na istoku zid skreće prema sjeveru do zidova SJ 3010 i 3011. Zidovi SJ 3010 i 3011 tvore manji prostor, koji nije istražen, a sami zidovi su tanki i loše zidani. Na zidovima SJ 3011 i 3009, na licima prema sarkofagu, nalazi se bogato nanosena bijela žbuka. Na zapadu, zid SJ 3009 naslonjen je na zid SJ 3014 (pruža se sjever – jug). Do njega je struktura SJ 3015. Na SJ 3014 i 3015, na istočnome licu, nalazi se identična žbuka (SJ 3012) kao i na SJ 3009 i 3011 (sl. 4–5). Ispod sloja kamenja, korijenja i zemlje (SJ 3001), uz sarkofag s njegove zapadne strane, pronađeno je urušenje SJ 3006 od velikoga, uglavnom nepravilnog kamenja, a pri dnu se nalazila mrvljena žbuka. U proširenju sjeverno od zida SJ 3009, a istočno

Sl. 1 Pogled na sektor 3 i mauzolej (snimio: E. Botte)

Fig. 1 View of the sector 3 and mausoleum (photo: E. Botte)

2 Prema informacijama kustosice dr. sc. Sanje Ivčević iz Arheološkoga muzeja Split riječ je o Kristovom monogramu kojemu nedostaje gornji dio, a u staroj inventurnoj knjizi navode se dimenzije: „alt. 0,20, largh. 0,12, gross. 0,02 m“. Taj se kameni ulomak u muzeju ne može pronaći (u vrijeme pisanja Fiskovićeva članka također), uz napomenu da još nije završena revizija Epigrafičke zbirke, pa postoji mala mogućnost da se predmet još uvijek nalazi u muzeju. Zahvaljujemo kolegici Š. Ivčević na informacijama.

od SJ 3014/3015, pronađen je još jedan sloj urušenja s dosta žbuke SJ 3013 (ispod SJ 3006) i kasnoantičkom keramikom (crno pečena, s puno primjesa i valovnicom). Ispod sloja SJ 3013 pronađen je sloj tamnije, sipkije zemlje SJ 3016. U njemu je nađeno veće i manje kamenje, od čega je kamenje bilo pločasto. Uz kamen, pronađena

Sl. 2 Ulomak poklopca sarkofaga s urezanim križem (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 2 A fragment of sarcophagus cover with the incised cross (photo: K. Jelinčić Vučković)

Sl. 3 Urezani križ na akroteriju sarkofaga s lokaliteta Trišćenik (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 3 Incised cross on sarcophagus acroterium from the Trišćenik site (photo: K. Jelinčić Vučković)

je keramika i mrvice žbuke. Veća koncentracija žbuke zabilježena je u jugozapadnome dijelu. Iz ovoga sloja uzet je uzorak zemlje za analizu.

Ispod SJ 3016 otkrivene su strukture SJ 3018 i 3019. SJ 3018 pruža se sa sjeverne strane zida SJ 3009, kao stopa. U istoj visini javlja se i SJ 3019 – pod od velikih kamenih blokova položenih ispod sarkofaga kao njegov temelj. Dno sarkofaga (SJ 3002) i SJ 3019 povezani su žbukom. Ispod sloja SJ 3016 otkriven je i pod od vapnene žbuke SJ 3017. Pod je presječen ukopom SJ 3020 (zapuna SJ 3021) između dvaju kamenih blokova SJ 3019, a ukop se pruža djelomično ispod sarkofaga (sl. 4–5). U ukopu SJ 3020 (sl. 5) se nalazila samo jedna zapuna SJ 3021, a ispod ukopa pronađen je još jedan sloj SJ 3022 ispod čega se nalazila zdravica – crveni sloj zemlje na živcu. SJ 3022 je s dosta ulomaka sitne keramike. U zapuni SJ 3021 pronađeni su ulomci stakla, keramike i životinjskih kostiju. Među keramikom pronađen je ulomak reljefno

Sl. 4 Jugozapadni, istraženi dio unutrašnjosti mauzoleja (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 4 Southwest (excavated) part of the mausoleum interior (photo: K. Jelinčić Vučković)

ukrašene korintske zdjelice (2.–3. st.). Između sarkofaga i zida SJ 3009, a ispod SJ 3001, pronađen je ukop SJ 3023 sa zapunom SJ 3024 u kojoj je pronađeno nešto keramike i životinjskih kostiju. Tim je ukopom uništen pod u tome dijelu grobnice.

Kako bi bio jasan smjer pružanja zidova SJ 3014 i 3015, iskop je proširen prema zapadu. Utvrđeno je kako se zid SJ 3014 pruža dalje prema jugu, a SJ 3015 izgleda kao zidana ispuna vrata na način da je ostavljen manji otvor (prozor?), kasnije zapunjen suhozidnom građnjom SJ 3043. Zidovi SJ 3014 i 3015 premazani su žbukom SJ 3012 kao i SJ 3009 i 3011 na licu okrenutom prema sarkofagu. Zidovi premazani žbukom kao i pod brižno pripremljen od velikih blokova za polaganje sarkofaga navode nas na zaključak kako je riječ o prostoriji – grobnici (mauzoleju?) izgrađenoj za sarkofag prilikom čega su iskorišteni (barem djelomično) postojeći zidovi.

U sondi zapadno od zidova SJ 3014 i 3015 prvo je skinut sloj SJ 3001 koji se sastojao od kamenja, korijenja i nešto zemlje. Pronađen je i ulomak kamenoga praga (možda je nekada pripadao zazidanim vratima SJ 3015?). Ispod je pronađen sloj s velikim kamenim blokovima definiran kao SJ 3025. U njemu je pronađeno dosta keramike (LR1), životinjskih kostiju i kamena. Ispod je sloj SJ 3027 od žbuke, opeka i keramike. Ispod slijedi sloj SJ 3038, sloj s puno keramike, stakla i životinjskih kostiju, a koji je iznad sloja SJ 3040 (nalazi se ispod zidova SJ 3014 i 3015) u kojemu je pronađeno također mnogo keramike. Među keramičkim nalazima ističe se i veća količina ulomaka košnica (sl. 6). Na jednome uzorku košnice (3040-04) iz ovoga sloja napravljena je kemijska analiza kojoj je dokazana prisutnost veće količine pčelinjega

Sl. 5 Ukop SJ 3020 koji je probio pod mauzoleja (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 5 SU 3020 cut through the mausoleum floor (photo: K. Jelinčić Vučković)

voska (Garnier 2018: 5). Košnice su cilindričnoga oblika, širokog oboda s karakterističnim vodoravnim i/ili kosim dubokim urezima na unutarnjoj stijenci (sl. 6; 8). Obodi su različito profilirani i prisutno je više struktura košnica na lokalitetu (različite strukture su uočene i na drugim lokalitetima na Braču). Karakteristično je da su kvalitetne izrade što se može usporediti s dobro izrađenim amforama i dolijima koje su morale biti čvrste i otporne na udarce te dugotrajne. U sloju je također pronađen kasnoantički brončani kontornijat (sl. 7) s carem Trajanom na aversu (4.–5. st.) i tropejom na reversu.³

Laurent Callegarin, voditelj Studija pri Casa de Velazquez u Madridu pročitao je kontornijat pri čemu mu zahvaljujemo:

3 Na svim informacijama o kontornijatima zahvaljujem se kustosici Anji Bertol iz Arheološkoga muzeja u Zagrebu: „Kontornijati su predmeti u obliku novca, nisu kovani kao sredstvo plaćanja niti kako bi bili u cirkulaciji. Od medalja se razlikuju po tome što su ih masovno proizvodili umjetnici nižega ranga koji su bili pomalo i nepismeni. Oni su ih proizvodili za osobe koje su kao i oni sami, bile bez visokoga obrazovanja i poznavanja kulture. Mogli su biti kovani ili lijevani i svima im nedostaje oštra i precizna tehnika izrade. U većini slučajeva, kontornijati su izvedeni grubo i neprecizno, a često i s pravopisnim greškama.

Alföldi kaže da su se kontornijati počeli proizvoditi u 4. i nastavili s proizvodnjom u 5. st. isključivo u Rimu. Prema njemu, njihova svrha bila je širenje poganske propagande među aristokratskim obiteljima koje su ostale vjerne staroj rimskoj religiji i načinu života te su se zalagali za anti-kršćansku propagandu. Rimski plemići koji su predsjedali novogodišnjim igrama su ih dijelili rimskom puku 3. siječnja. Kada bi se ova teorija mogla potvrditi, onda bi se moglo zaključiti kako su medaljoni i kontornijati imali istu funkciju, a to je širenje propagande koja bi u slučaju medaljona bila službenog karaktera, a u slučaju kontornijata privatnoga karaktera. Zamjerka ovoj teoriji je što su novogodišnji prikazi na kontornijatima prilično oskudni, ali bogati su prikazima i poganske atmosfere i živosti poganske kulture.

Najčešći su Trajanovi i Neronovi kontornijati, a oni su bili poznati pokrovitelji igara i predstava. Izbočeni rubovi na kontornijatima sugeriraju da su se koristili kao brojači na igrama koje nisu nužno povezane s Novom godinom. Česti prikazi palme, krune, kaciga, životinja, tronožaca i dr. sugeriraju nagrade koje su se dijelile natjecateljima na igrama. Također, kontornijati nikad nisu pronađeni u kršćanskim katakombama.“ (Toynbee 1944)

Sl. 6 Unutarnja stijenska keramičke košnice iz SJ 3040 (snimio: E. Botte)

Fig. 6 Inner side of the beehive found in SU 3040 (photo: E. Botte)

Sl. 7 Kontornijat, avers, SJ 3040 (snimio: E. Botte)

Fig. 7 Contorniate, obverse, SU 3040 (photo: E. Botte)

Sl. 8 Keramički predmeti pronađeni u sektoru 3 (crtež: A. Boisson)

Fig. 8 Pottery finds from sector 3 (drawing by: A. Boisson)

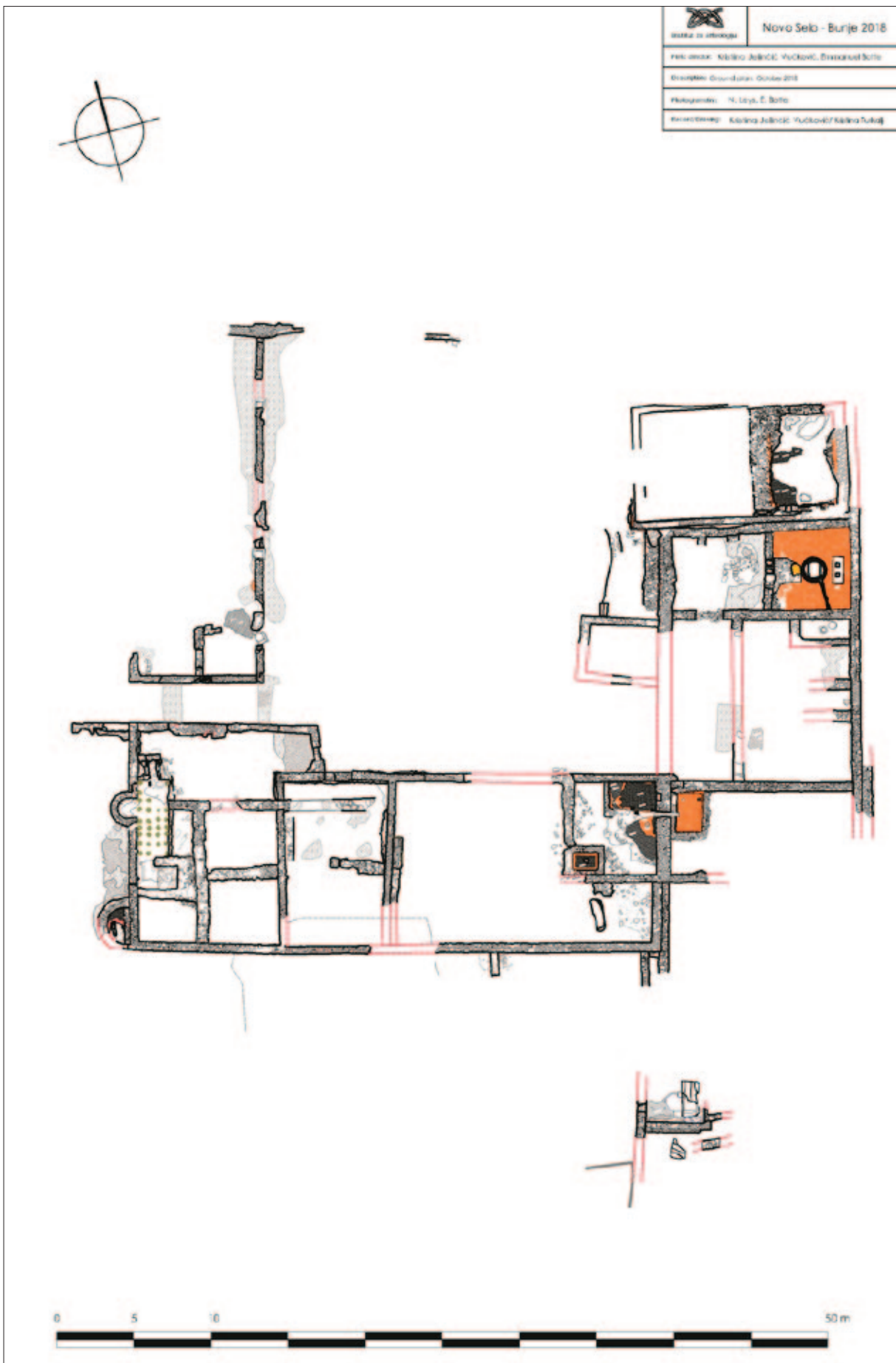
„Avers: TRAIANUS AVG - COS IIII PP; oak-wreathed and draped bust of Trajan in military dress to right, incised palmwreath in front.

Revers: GLORIA RO - [MANORVM] ; Trophy, with captive seating left.“

Ispod njega je bio sloj SJ 3041, zatim slojevi SJ 3044, 3045 i na kraju SJ 3046. Ispod toga se nalazi sloj SJ 3047 (zdravica na živcu).

SJ 3039 je temelj zida SJ 3014, SJ 3042 je temelj zida SJ 3015, a ispuna prozora u zidu SJ 3015 je SJ 3043).

Sl. 9 Tlocrt lokaliteta, listopad 2018 (izradile: K. Jelinčić Vučković i K. Turkalj)

Fig. 9 General plan of the site, October 2018 (made by: K. Jelinčić Vučković and K. Turkalj)

Slojevi istočno od SJ 3014 i 3015 mogu se pratiti od 5.–6. st. pa do 2. st.

Kako bi mogli dokumentirati zid SJ 3009 s južne strane, sonda je proširena prema jugu gdje je otkriven zid SJ 3026 nešto drugačije orijentacije (jugozapad – sjeveroistok). Građen je od većega nepravilnog kamenja s obilnom žbukom kao i drugi kasnoantički zidovi u sondi. Zbog skućenoga prostora na tome dijelu sonda nije proširivana te za sada ostaje nejasan odnos ovoga zida s grobnicom i sarkofagom.

Iako je otvorena mala površina koja ne dozvoljava temeljitu interpretaciju, možemo zaključiti kako je sarkofag bio postavljen u grobnici (mauzoleju?) od zidova, žbukanih na unutarnjim licima, s podom od žbuke i kamenim blokovima kao temelj za sarkofag (sl. 1; 4–5; 9). Za grobnu arhitekturu djelomično su korišteni postojeći zidovi, barem u istočnome dijelu, zidani s dva lica od većih uglavnom obrađenih kamenih blokova, obilnom žbukom, a između njih se nalazi obilna žbuka i lomljeni kamen – vapnenac. Istočno od grobnice pronađena je manja struktura, a južno zid građen na sličan način. Postojanje grobnice i način zidanja svih zidova upućuje na njihovo podizanje u kasnoj antici jer su zidani od nepravilnoga kamenja s dosta žbuke. Postojanje grobnice na tome mjestu sa sarkofagom upućuje na mogućnost kako su i te druge strukture također imale pogrebnu funkciju, odnosno ovaj prostor služio je za pokopavanje u kasnoj antici.

Nakon dizanja geotekstila pristupilo se čišćenju zidova od raslinja i općenito sektora 5 te su nalazi prikupljeni pod SJ 5121, a unutar prostorije sa središnjim pilastrom pod SJ 5123. U sektoru 5 razgradili smo zapune prolaza SJ 5057 i 5093 zapunjene krupnim kamenom bez žbuke, otkrivene i dokumentirane 2017. Godine, a prema uputi konzervatora S. Denegrija koji nas je posjetio na početku terena. Ispod ispune SJ 5057 uočen je sloj SJ 5124, sloj zemlje s nešto nalaza, a ispod njega sloj SJ 5125.

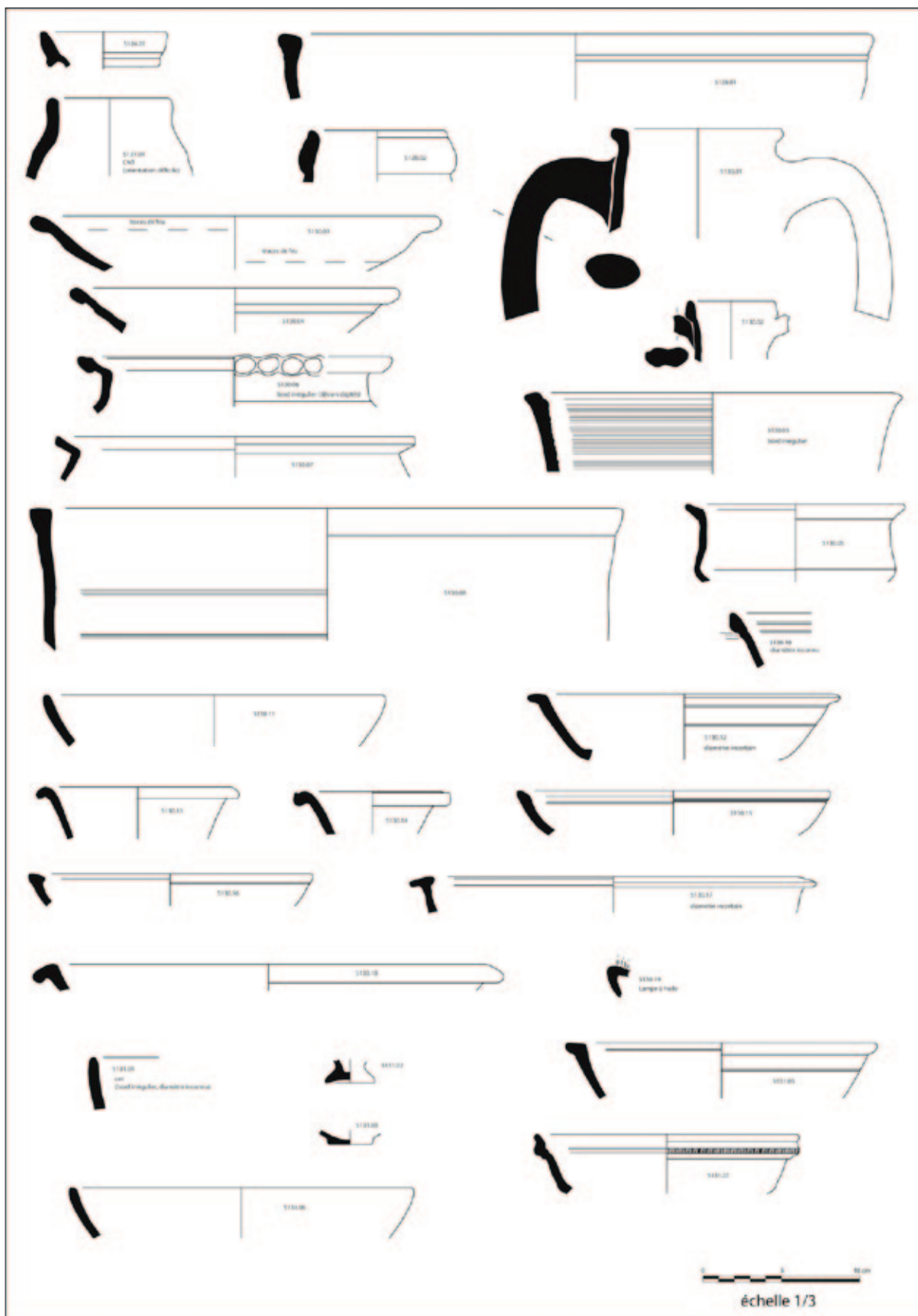
Ispod ispune SJ 5093 pronađen je temelj za prag SJ 5126 (sl. 10). U sjevernome dijelu prostorije, sjeverno od zida SJ 5098, definiran je sloj zemlje s dosta tesera, sitnoga kamena i keramike među kojom i ulomaka keramike tankih stijenki: SJ 5127 ispod kojega se nazire živac i ponešto supstrata – zdravice (crvena zemlja). U sjeverozapadnome dijelu prostorije definiran je sloj SJ 5128 od sitne šute sa žbukom i keramikom (sigilata, keramika tankih stijenki) (sl. 11). Ispod SJ 5128 je sloj SJ 5129 od krupnoga i nepravilnog kamenja, ispod čega je sloj SJ 5130. Sloj SJ 5130 je iznad zida SJ 5027; u sloju ima dosta istočne sigilate ESB, keramike tankih stijenki, kuhinjske keramike, životinjskih kostiju, ulomaka košnica, ulomak brončanoga ključa (sl. 11). Istočno od SJ 5130 je SJ 5131 tamniji sloj (nalazi 2. st.), s keramikom tankih stijenki i ranom afričkom sigilatom (sl. 11), ispod kojega je otkriveno vatrište sa SJ 5132 (crna zemlja) (sl. 12) i dalje ispod SJ 5133 (zapečena, narančasta zemlja) mjestimice iznad neravnoga živca.

Istočno od zida SJ 5130, odmah uz njega, otkriven je zid SJ 5134 ispod sloja SJ 5130. Paralelno s njim, a istočno na živcu, naziru se ostaci žbuke i kamena ispod sloja SJ 5127. Nije jasno je li tu bio zid paralelan sa zidom SJ 5134 ili je živac bio zaliven obilnom žbukom kao što je čest slučaj na lokalitetu kao priprema podloge za zidanje objekata. Zidovi SJ 5027 i 5134 stariji su od zidova SJ 5090, 5120, 5091, 5094, 5088. Pripadali su starijem objektu, porušenom, tako da je mjestimično od zida SJ 5027 ostao samo njegov ukop. Vjerojatno je riječ o najstarijem objektu iz 1. st. – manjoj vili koja je podignuta u prvoj fazi te se, nakon što se prepoznalo perspektivu položaja, odlučilo sagraditi mnogo veći objekt sa značajnijim proizvodnim pogonima, vjerojatno u 2. st. Kao i u sektoru 3, ovdje je pronađeno dosta ulomaka keramičkih košnica. Kemijskim analizama potvrđena je prisutnost pčelinjega voska na analiziranom uzorku te vrlo mala količina tragova fermentiranoga derivata crnoga grožđa (Garnier 2018: 5).

Sl. 10 SJ 5126, temelj za prag (snimio: E. Botte)

Fig. 10 SU 5126, threshold foundation (photo: E. Botte)

Sl. 11 Keramički predmeti pronađeni u sektoru 5 (crtež: A. Boisson)

Fig. 11 Pottery finds from sector 5 (drawing by: A. Boisson)

Sl. 12 Vatrište SJ 5132 (snimio: E. Botte)

Fig. 12 Fireplace SU 5132 (photo: E. Botte)

U sjevernome dijelu sektora 6 u kamenoj gomili otkriven je čitavi kameni blok s kanalom – dio postrojenja za preradu maslina ili vina.

Sloj kamena koji je uklonjen (gomila) definiran je kao SJ 6031. U njemu je pronađen i veliki komad crveno-bijele žbuke, ulomak tegule s dijelom pečataMO, ulomak opeke s otiskom čavlića s obuće, ulomak opeke sa životinjskim otiskom (vjerojatno psa) te keramika (sl. 13). Pronađeno je i više ulomaka dolija, primjetno više nego na drugome dijelu terena. Kako je ovaj dio pripadao gospodarskome dijelu vile, moguće je da se tu nalazio prostor za pohranu ulja i/ili pohranu te dozrijevanje vina, pa je zato količina nalaza dolija veća. Na jednome ulomku oboda nalazi se urezan grafit koji je možda predstavljao broj/zapremninu dolija, ali nažalost nije cjelovit. Ispod gomile (SJ 6031) pronađen je nastavak zida SJ 6018 koji se pruža dalje prema istoku, a imenovan je kao SJ 6043 (istočno od križanja sa zidom SJ 6016). Ispod SJ 6031 pronađen je zid SJ 6044 (sjever – jug), okomit na zid SJ 6043 (zidani zajedno). Zidani su od pravilnoga kamena vezanoga žbukom, dok je između lica sitniji lomljeni kamen i žbuka. Zid SJ 6043 paralelan je sa zidom SJ 8073, ali nisu u istome pravcu; zid SJ 6043 je položen malo sjevernije.

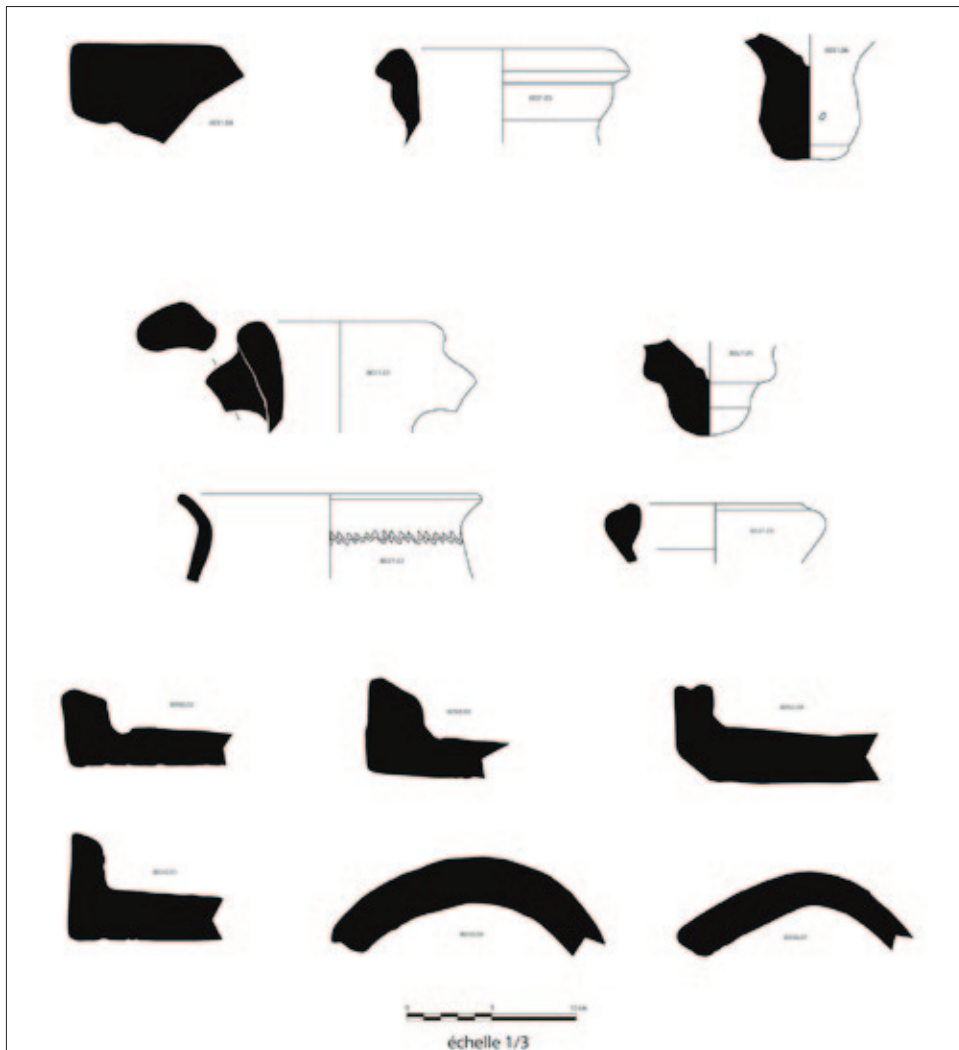
Ispod sloja kamena SJ 6031 otkriven je sloj SJ 6032 na strukturi (SJ 6041) popločanoj mozaikom (sl. 14–15). U sloju SJ 6032 pronađena je sitna štuta i žbuka. Struktura je očuvana samo na dijelu gdje se nalazila kamena gomila SJ 6031, dok je zapadno u vrtu odsječena i u potpunosti uništena. Na taj način struktura je vidljiva u profilu s mozaikom, hidrauličkom žbukom, žbukom, krupnim kamenom, slojevima te starijom strukturom (još jednim bazenom?) od hidrauličke žbuke unutar zidane strukture. Ta starija struktura (SJ 6042) je duplo manjih dimenzija od gornje strukture i za sada je vežemo uz najstariju fazu vile. Struktura SJ 6041 sastoji se od mozaika od bijelih tesera (SJ 6033), hidrauličke žbuke (SJ 6035), debeloga nanosa žbuke (SJ 6036) i sloja krupnoga kamena (SJ 6037). U zidu SJ 6034 nalazi se manji kvadratni prostor SJ 6045 (sl. 14). U središnjem dijelu strukture nalazi se kameni kanal položen na hidrauličku žbuku, orijentiran istok – zapad, koji ide kroz zid SJ 6034. Uz kanal,

a u podu od mozaika sa sjeverne strane kanala, uzidani su manji kvadratni kameni blokovi SJ 6045 s manjom kvadratnom rupom za pridržavanje manjih (drvenih?) okomitih greda. Kvadratni kameni blokovi nazvani su SJ 6046 i pronađena su dva, a prema njihovome položaju i dimenzijama prostora pretpostavljamo da su postojala tri. Južno od kanala SJ 6034 struktura je znatno lošije očuvana. Blokovi s rupama podsjećaju na baze drvenih stupova koji su držali nadstrešnice iznad strukture za gnječenje grožđa koje su vidljive na prikazima nekoliko mozaika u Italiji i Francuskoj. Ispod kanala SJ 6034 uočen je kameni blok kvadratnoga oblika s kvadratnom rupom nešto većih dimenzija od SJ 6046 i nazvan je SJ 6047, a pripadao je starijoj strukturi SJ 6042. Ispod strukture SJ 6041 u profilu je uočen sloj smeđe zemlje SJ 6038, sloj sitne štute SJ 6039 i hidraulička žbuka SJ 6040 koja je pripadala starijoj strukturi. Uzeti su uzorci mozaika SJ 6033 kao i poda od hidrauličke žbuke SJ 6040 (starijeg bazena) te kanala SJ 6034 koji veže strukturu SJ 6041 (s mozaikom) i bazen SJ 7002. Kemijske analize ukazale su na prisutnost ulja i vina s većom količinom ulja u SJ 6033 i 6034, dok je u uzorku starijeg bazena SJ 6040 više zastupljeno vino od ulja (Garnier 2018: 5–11).

Sektor 8

Sonda jugozapadno od Cisterne 2: Južno od cisterne 2 (SJ 10011) pružaju se dva zida u smjeru sjever – jug (SJ 8069, 8070). Na licima zapadnoga zida (SJ 8069) nalazi se hidraulička žbuka. Na zapadnome licu ta se žbuka (SJ 8083) nastavlja i na južno lice same cisterne kao i na njezinom zapadnom licu SJ 10015 (ispod razine zemlje gdje je lice očuvano). Između cisterne 2 i stepenica SJ 8081 te zida SJ 8078 nalazi se ogroman panj, posječen još 2015. godine, kojega nismo uspjeli otkloniti zbog velikih dimenzija i mogućnosti da ošteti strukture od kamena i hidrauličke žbuke. Radi njega nismo mogli razjasniti tlocrt prostora (bazena SJ 8082) zapadno od SJ 8069.

Jugozapadno od cisterne 2 u sondi je pronađen kameni blok s reljefno prikazanim falusom SJ 8032 (sl. 18). Pronađen je u površinskom sloju humusa, korijenja i kamena (SJ 8033). Ispod SJ 8033 je definiran sloj zemlje

Sl. 13 Keramički predmeti pronađeni u sektorima 6 i 8 (crtež: A. Boisson)

Fig. 13 Pottery finds from sectors 6 and 8 (drawing by: A. Boisson)

Sl. 14 Pogled iz zraka na mozaik SJ 6033, svibanj 2018 (snimio: E. Botte)

Fig. 14 Aerial view of the mosaic SU 6033, May 2018 (photo: E. Botte)

Sl. 15 Pogled iz zraka na strukture za proizvodnju vina i ulja, listopad 2018 (snimio: E. Botte)
Fig. 15 Aerial view of the structures for wine and oil production, October 2018 (photo: E. Botte)

Sl. 16 Pogled iz zraka na tjesak za proizvodnju ulja i vina (snimio: E. Botte)
Fig. 16 Aerial view of the press for the oil and wine production (photo: E. Botte)

Sl. 17 Pogled sa zapada na tijesak i bazen (snimio: E. Botte)

Fig. 17 View from the west over the press and the basin (photo: E. Botte)

i kamena SJ 8034. Sloj žbuke koji je pronađen ispod je definiran kao SJ 8035, a ispod je kamena podloga za žbuku SJ 8036. SJ 8035 i 8036 s hidrauličkom žbukom SJ 8083 na zidovima činili su bazen SJ 8082, za sada nejasne funkcije.

Arhitektura u S 8 (sl. 9): Južno od bazena SJ 8082 nalazi se zid SJ 8078 (istok – zapad). Građen je zajedno sa zidom SJ 8079 koji je okomito postavljen na njega, prema jugu. Dio zida nedostaje, ali se spajao sa zidom SJ 8080 (istok – zapad), paralelno postavljenim sa SJ 8078. Građeni su od pravilnih kamenih blokova sa žbukom; između lica je žbuka s manjim lomljenim kamenom. Zbog panja kojega nismo uklonili kako se zidovi ne bi u potpunosti raspali, nije jasan odnos zidova SJ 8078, 8069 i 8070. Panjevi koji su jako urasli u arhitekturu za sada su ostavljeni kako bi se zidovi mogli dokumentirati u svojoj visini, a njihova razgradnja do zdravoga dijela zida ostavljena je do trenutka osiguranih sredstava za konzervaciju zidova.

Zid SJ 8070 pruža se od cisterne 2 i zida SJ 10014 prema jugu, vjerojatno u pravcu zida SJ 6044 u sektoru 6. Istočno od njega naslanja se zid SJ 8072 građen kao i prethodno opisani zidovi. Istočno se nalazio prolaz zapunjen u nekom trenutku suhozidnom gradnjom (SJ 8075), a zid istočno od njega je definiran kao SJ 8073 – južni zid prostorije s tijeskom u kojemu se nalazi kanal (SJ 8067). Zid SJ 8073 zidan je zajedno sa zidom SJ 8008 i orijentiran je sjever – jug. Južno od cisterne 2 i 1 u cijeloj dužini nalazi se zid SJ 8071, južno od zida cisterne SJ 10014 (paralelni su). On je okomit na zidove SJ 8069 i 8070 s kojima nije zajedno građen. Zid SJ 8071 građen je zajedno sa zidom SJ 8066, istočnim zidom prostorije za tijesak koji se nastavlja dalje prema jugu. Pri dnu zida SJ 8071 uočena su dva starija zida koja se pružaju sjever – jug (SJ 8076, 8077), od kojih je zapadni SJ 8076 nešto bolje očuvan, pri čemu je na licu zida SJ 8071 vidljivo kako su zajedno

Sl. 18 Kameni blok s reljefno prikazanim falusom (snimio: E. Botte)

Fig. 18 A stone block with relief phallus presentation (photo: E. Botte)

građeni. Prilikom čišćenja okoliša cisterne 1 radi fotografiranja, na njenoj istočnoj strani, uočeno je kako se nalazi hidraulička žbuka na vanjskome licu, kao i na zapadnome licu cisterne 2. Površinski sloj kamena, zemlje, korijenja, koji je uklonjen ručno i djelomice strojno u sektoru 8, definiran je kao SJ 8027. U njemu je pronađeno više kamenih blokova (SJ 8028–8031) i nešto ulomaka kasnoantičkih amfora i keramike (sl. 13).

Južno od cisterne 1 (sl. 9; 16–17) otkrivena je prostorija s tjeskom i svim njegovim dijelovima *in situ*: kameni blok SJ 8063 (*lapis pedicinus*) za pridržavanje okomitih drvenih greda (*arbores*), podložak od kamenoga bloka tjeska SJ 8052 (*area*) s kružnim kanalom, dva kamenoga bloka (SJ 8067, 8068) spojena na tjesak s kanalima koji su vodili do bazena SJ 8045 južno od zida SJ 8073. Sam kanal ide kroz zid i očuvan je i na tome mjestu. Podloga za tjesak je u središnjem dijelu pravokutna, a rubovi su kružni s kružnim kanalom (nalik tjesku sjeverno od crkve na Manastirinama). Izljev u kanal i kanal su na jugoistočnoj strani. Zapadno se nalazi kameni blok s velikim otvorima, pretpostavljamo također dio postrojenja. On se nalazi na nižoj razini u odnosu na podlogu za tjesak i *lapis pedicinus*. Iznad podloška tjeska i zapadnoga bloka nalazi se manji kameni blok s rupom. Cijela prostorija je kao i bočni zidovi bila obložena hidrauličkom žbukom SJ 8049, oštećenom samo u zapadnome dijelu (korijenje). Zapadni zid SJ 8074 izgleda kao kasnoantički po načinu gradnje od loše obrađenih blokova (sl. 17), a zapadno od njega, u kamenom nasipu koji je naslonjen na zid SJ 8074, nazire još jedan kameni blok SJ 8055 starijega postrojenja radi čega smo pretpostavili postojanje starijega tjeska. Iznad poda u prostoriji s tjeskom, od hidrauličke žbuke SJ 8049, a ispod sloja kamena SJ 8027, otkriven je sloj urušenih tegula SJ 8050 koji je vjerojatno pripadao krovu nadstrešnice koja se nalazila iznad tjeska. Kružni kanal podloška tjeska također je bio zapunjen urušenim ulomcima tegula.

Kemijskim analizama ispitano je više uzoraka iz ove cjeline: tjesak SJ 8052, kanali SJ 8067, 8068 te pod od hidrauličke žbuke SJ 8062 u bazenu istočno od tjeska (sve dio iste strukture). Na svim strukturama pronađeni su ostaci ulja (većim dijelom), ali i vina (Garnier 2018: 11–12).

Južno od zida SJ 8073 nalazi se veliki bazen SJ 8045 prekriven hidrauličkom žbukom SJ 8062 (sl. 9; 17). Zapadni zid bazena je SJ 8063 i očuvan je u temelju, a južni je SJ 8064 bolje očuvan u svome istočnom dijelu. Dobro je očuvan istočni dio bazena gdje se nalazila gomila. Zapadni dio je bio u „vrtlu“ za sadnju krumpira te je kao i ostatak toga dijela sektora uništen (pokazala stratigrafija u istraživanjima 2015. godine). Zidovi SJ 8073 i 8066 također su prekriveni u donjem dijelu hidrauličkom žbukom. Ovaj je bazen u direktnoj vezi s tjeskom SJ 8048. Na dnu bazena otkrivene su dvije rupe od kojih je jedna u sredini imala dno obloženo žbukom (SJ 8060, 8061). Bazen leži na živcu. Bio je zapunjen urušenjem SJ 8047 od kamena. SJ 8047 je sloj kompaktnoga urušenog kamena gotovo bez arheološkoga materijala. Iznad urušenja je bio sloj kamena, korijenja i zemlje SJ 8044. Ispod urušenja SJ 8047 pronađen je sloj SJ 8059 na podu bazena. U njemu je pronađeno dosta korijenja (u gomili iznad bazena je raslo stablo, djelom ulaslo u zid SJ 8066), kamena, opeke i žbuke. Uzorci za analizu uzeti su iz rupe u dnu bazena SJ 8060 i iz sloja SJ 8059. Južno od bazena je prostor, loše očuvan, između zida bazena SJ 8046 i zida SJ 8065. Tu je pronađeno urušenje SJ 8051 od kamenja, sipke zemlje, tegula i opeka. Razlikuje se dosta od urušenja u bazenu SJ 8045. Ispod je pronađen živac, djelomično poravnat žbukom.

Istraživanje u listopadu 2018. godine

U sektoru 7, istočno od zida SJ 6044 (sjever – jug) te južno od zida SJ 8007 (istok – zapad), strojno je uklonjena kamena gomila SJ 7001 uz arheološki nadzor. Stroj je uklanjao sloj kamena do pojave arheoloških struktura i slojeva. U SJ 7001 pronađeni su ulomci sigilate, druge stolne keramike, afričkih i orijentalnih amfora, poklopac dolija, metalni nalazi, nešto tesera i ulomaka bojane žbuke. Istočno od zida SJ 6044 pronađen je nastavak kamenoga kanala SJ 6034 koji je dio strukture SJ 6041 (sl. 15). Sastoji se od jednoga kamenog bloka i pruža se na istok. Bazen SJ 7002 (sl. 9; 15) sastoji se od četiri zida obložena hidrauličkom žbukom u dva sloja i dna od gornjega sloja hidrauličke žbuke i starije faze od mozaikoga poda od bijelih tesera. Istočni zid bazena je definiran kao SJ 7005, južni kao SJ 7006, zapadni, naslonjen na SJ 6044, definiran je kao SJ 7010. Sjeverni zid je, kako se čini za sada, dio zida SJ 8007. Kako je njegovo južno lice u bazenu prekriveno hidrauličkom žbukom, njihov odnos nije jasan. Tijekom 2019. godine planira se istraživanje sa sjeverne strane zidova SJ 8007 i 6043 kada ćemo, nadamo se, razjasniti njihov odnos.

Na zapadnome zidu bazena SJ 7010 i SJ 6034 nalazio se manji sloj urušenja nazvan SJ 7009, bez nalaza. Unutar bazena nalazile su se zapune SJ 7004, 7013, 7016, 7017, a ispod SJ 7017 pod od hidrauličke žbuke SJ 7020. U sjeveroistočnome dijelu načinjena je manja sonda u podu kako bi se vidjelo postoji li starija faza na što je upućivao dvostruki sloj hidrauličke žbuke na unutarnjim licima zidova bazena. Ranija faza je potvrđena, a stariji pod bazena bio je izrađen od bijelih tesera SJ 7025. Uzeti su uzorci iz oba poda (SJ 7020 i 7025) kako bi se napravile kemijske analize.

Zapune bazena SJ 7002 sadržavale su:

SJ 7009 – sloj urušenja na zapadnome zidu bazena SJ 7002. U njemu, osim sitne šute, nisu pronađeni nikakvi nalazi i kosti.

SJ 7004 – najviša zapuna unutar bazena s puno šute, nalaza stakla, keramike te životinjskih kostiju. Od keramike pronađena je afrička sigilata i amfore, ulomci jadranskih amfora te ulomci istočnih LR1 i LR2 amfora.

SJ 7013 – zapuna ispod zapune SJ 7004, s dosta šute, šljunka, žbuke, komada bojane žbuke (crvena, plava, zelena, žuta, bijela), tesera i reljefne žbuke te stakla. Pronađena je afrička kuhinjska keramika, sigilata, zatim stolno posuđe nedefiniranoga porijekla, afričke amfore, istočne amfore (LR 1, 2, 3, 4), metalni nalazi, ulomci dolija, čepova, utega.

SJ 7016 – zapuna ispod SJ 7013 od pepela i puno životinjskih kostiju, žbuke te stakla. Od keramičkih nalaza pronađena je afrička sigilata, amfore afričkoga i istočnog (LR 1, 2, 3) porijekla, keramički *unguentarium*, ulomak dolija, tegule i imbreksi.

SJ 7017 – zapuna (sl. 19) ispod SJ 7016 je urušenje (urušena nadstrešnica bazena?) s puno građevinskoga materijala (kamen, tegule, imbreksi) te keramike i puno stakla. U ovoj zapuni pronađeno je mnogo ulomaka stakla debelih stijenki. Uzeti su uzorci zemlje za analize. Pronađena je i stolna i kuhinjska keramika, afričke i jadranske amfore, istočne (LR1, 2, 3), ulomak dolija, tegule i metalni predmet.

Ispod ove zapune nalazi se pod SJ 7020, a ispod njega pod od mozaika SJ 7025. U svim zapunama bazena pronađen je najvećim dijelom kasnoantički materijal, najviše ulomaka amfora LR 1, 2 i 3. Južna strana zida SJ 7006 i zapadna strana SJ 7005 nepravilno su građene, bez lica kao da su bile pod zemljom. Na dnu bazena, u sjeverozapadnome dijelu, pronađena je kružna kamena struktura za sakupljanje taloga i nečistoća. Južno od bazena SJ

Sl. 19 Sloj urušenja opeka i kamena SJ 7017 u bazenu SJ 7002 (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 19 A layer of collapsed bricks and stones SU 7017 in the basin SU 7002 (photo: K. Jelinčić Vučković)

7002, a istočno od SJ 6044, pronađen je sloj SJ 7003 koji se nalazio ispod gomile SJ 7001. Taj sloj je mješavina zemlje s crvenim substratom. U njemu je pronađeno staklo, amfore (afričke, orijentalne LR2, jadranske), životinjske kosti, tegule, veliki komad mramora (sive boje prošaran tamnosivim linijama). Podsjeća na kamen iz Carrare, međutim uzet je uzorak kako bi se to provjerilo budući da se sličan mramor prema riječima Véronique Blanc-Bijon, specijalistice antičke podne i zidne obloge (CNRS Centre Camille Jullian, Aix-en-Provence), mogao uvoziti iz Turske ili Grčke. Ispod sloja SJ 7003 nalazi se čisti substrat SJ 7008, a ispod njega živac.

Istočno od ugla zidova SJ 6044 i 6006 pronađen je sloj SJ 7007. Taj je sloj identičan sloju kamene gomile SJ 7001. Ispod sloja SJ 7007 pronađen je zid SJ 7011 koji se nalazi južno od SJ 6044; naslonjen je s istočne strane zida SJ 6022. Građen je od nepravilnoga kamena. Nastavlja se prema jugu, južno od zida SJ 6009. U SJ 7007 pronađena je afrička sigilata, stolna keramika, ulomci jadranskih amfora, od afričkih amfora Keay 62 i drugi ulomci, od istočnih LR1 i 2. Ispod SJ 7007 pronađen je i sloj SJ 7012, sloj žbuke, istočno od zida SJ 7011. Ispod se nalaze slojevi SJ 7018 i 7019. Oni su slični i nalaze se jedan pored drugoga, s tim da je SJ 7019 siv i pepeljast. Sloj se nalazi i ispod zida SJ 7015. U tome je sloju pronađena veća količina ulomaka jedne afričke amfore. Ispod zida ide i sloj SJ 7018. Ispod SJ 7018 i 7019 je živac.

U SJ 7018 pronađena je afrička sigilata, kuhinjska i stolna keramika, ulomci košnica, afričke, jadranske i orijentalne amfore te životinjske kosti. Ulomci afričke amfore iz ovoga sloja vjerojatno pripadaju jednoj amfori i spajaju se s ulomcima iz SJ 7019. U SJ 7019 pronađena

Sl. 20 Kameni oltar (snimio: H. Jambrek)

Fig. 20 A stone altar (photo: H. Jambrek)

je afrička sigilata, ulomci tankih stijenki, stolna keramika, košnica, afrička amfora, jadranska te orijentalne (LR1 i 2). Od metalnih nalaza pronađen je novac i brončani čavao, ulomci tegula i imbreksa te mramornih obloga. Istočno od zida SJ 6044, a južno od slojeva SJ 7001/7007/živac pronađena je nepravilna struktura od nevezanoga kamena SJ 7014. Nakon dokumentiranja je uklonjena.

Zid iz sektora 6 SJ 6006 nastavlja se prema istoku u sektoru 7 – SJ 7015 gdje je pronađen u temelju (sl. 9). Zapadno od zida SJ 7011, paralelno s kontraforom (?) SJ 6010, nalazi se zid SJ 7023 (sl. 9). Pruža se u pravcu zapadnoga zida mauzoleja u sektoru 3. Između SJ 7011 i 7023 nalazi se kamena ploča SJ 7027 odmah uz južno lice zida SJ 6009. Sada nije jasna uloga te ploče – možda je služila da se niz nju slijevaju oborinske vode i tako štiti temelj zida SJ 6009. U sloju iznad nje i zidova definiran je sloj SJ 7024 unutar kojega je uglavnom pronađen kasnoantički materijal. Nešto ranije je datiran mali kameni žrtvenik SJ 7026 (sl. 20) koji je prvotno pripadao kućnome svetištu vile. Na početku natpisnoga polja, u gornjem redu nazire se slabo slovo S, ali za daljnju interpretaciju treba pričekati mišljenje stručnjaka. On je pronađen iznad zida SJ 7023. Do njega je pronađen ulomak lampice s jako puno tinjca, vjerojatno istočnog porijekla. Žrtvenik ima jasno naglašeno natpisno polje s prednje strane, međutim slova su nečitka. Iznad natpisnoga polja, kao i na preostale tri strane, nalazila se ukrasna neujednačeno očuvana traka. Pretpostavljamo da se žrtvenik ne nalazi na svome prvobitnom mjestu te da je odbačen u ranokršćansko vrijeme. U sloju je pronađeno nešto ulomaka afričkih amfora i istočne LR1.

Za sada nije jasna uloga strukture – zida SJ 7023 koji se pruža dalje prema jugu u smjeru zidova SJ 3014 i 3015 u sektoru 3 (zapadni zid mauzoleja sa sarkofagom). Zid smo pratili do stabla u sektoru 3, a istraživanje ovoga područja kako bi se razjasnila uloga struktura SJ 7023 i 6010 planira se u jesen 2019. godine. Nije jasno jesu li to kontrafori zida SJ 6009 koji su pridržavali južni zid vile ili su južno od njega postojale kasnije strukture i koji je njihov karakter (stambeni, pogrebni, radionički?) ili se on mijenjao tijekom vremena. Zid SJ 7023 građen je nalik kasnoantičkim zidovima na lokalitetu od različitih kamenih blokova s dosta žbuke s uskim urezom u fugama što svakako upućuje na njegov kasniji postanak. U južnom

dijelu sektora 7 u SJ 7001 pronađen je kameni blok SJ 7022 zaobljenoga oblika za kojeg za sada pretpostavljamo da je mogao pripadati velikom kamenom mlinu SJ 6008 koji je u jednom dijelu (na rubu) oštećen. Uz istočno lice zida SJ 8066 otkrivena je struktura – zid SJ 7021. Građen je od većih obrađenih kamenih blokova s malo žbuke i jako je oštećen korijenjem stabala te nagnut prema istoku. Zid SJ 7021 pruža se sjever – jug kao u SJ 8066. Zid SJ 7021 naslonjen je na zid SJ 8066.

Sektor 8. Zapadno od zida SJ 8074 nalazio se kameni nasip SJ 8084 unutar kojega se nalazio veliki kameni blok SJ 8055 koji je dio tijeska iz neke ranije faze. S gornje strane je zaobljen, a na bočnoj unutarnjoj strani nalazi se kružno udubljenje za osovinu od drveta na kojoj se nalazilo vitlo za pritezanje vodoravne grede tijeska (*praelum*). Taj je nasip očišćen i dokumentiran u svibnju 2018. godine. Kameni nasip SJ 8084 je uklonjen te je do kraja očišćeno zapadno lice zida SJ 8074 građeno od nepravilnih kamenih blokova s dosta žbuke (sl. 17). Po načinu gradnje odgovara kasnoantičkom razdoblju što se podudara s keramičkim nalazima na podu prostorije za tijesak. Odmah uza zid SJ 8074 (sa zapadne strane), ispod SJ 8084 nalazio se sloj SJ 8085 koji je izdvojen i smješten pri dnu zida SJ 8074 s njegove zapadne strane. Po keramičkim nalazima se kronološki ne razlikuje od SJ 8084 (kasna antika). U SJ 8084 pronađeni su ulomci *pietra ollare*, ulomci afričkih, jadranskih i orijentalnih amfora (LR 1 i 2) te životinjska kost. U SJ 8085 pronađen je ulomak sigilate (možda italske), zatim ulomci afričkih i istočnih (LR2, 3) amfora i novac (sl. 20) druge polovice 4. i prve polovice 5. st. (3 novca, od kojih jedan pripada Konstansu II).⁴

Pod SJ 8049 prostorije za kasnoantički tijesak je na zapadnome dijelu bio oštećen korijenjem i velikim blokom SJ 8089. Radi toga je odlučeno da se uklone kameni blok i korijenje koje ga je devastiralo. Ukop nastao padom bloka u pod definiran je kao SJ 8091 sa zapunom SJ 8090. U SJ 8090 pronađeni su ulomci afričke amfore (Keay 61 ili 62) te istočne amfore LR2. Ispod ukopa pronađen je pod od hidrauličke žbuke SJ 8093 koji pripada starijoj prostoriji za tijesak, moguće vezan za nalaz kamenoga bloka SJ 8055. Iznad se nalazio nasip od kamena SJ 8092, podloga za pod SJ 8049 (sl. 16). Veliki kameni blok tijeska zadnje faze SJ 8052 leži direktno na hidrauličkome

podu ranije faze SJ 8093. U nasipu SJ 8084 izdvojeni su obrađeni kameni blokovi SJ 8086–8089 i 8094 za pohranu i dokumentaciju. Južno od prostorije s kasnoantičkim tijeskom i njegovim bazenom, a zapadno od zida SJ 8066, uklonjena je kamena gomila i sloj zemlje ispod nje: SJ 8096. U tome su sloju pronađeni ulomci dolija. Ispod njega je pronađen zid SJ 8095 koji se pruža istok – zapad, a naslonjen je na zid SJ 8066. Čini se kako je dio između SJ 8073 i 8007 bio skladišni prostor budući da su na tome prostoru pronađeni doliji u većoj koncentraciji nego na ostalome dijelu terena.

Istočno od zida SJ 8066 prošle godine je kod uklanjanja gomile i raslinja uočena struktura. Pristupilo se njezinom čišćenju (SJ 8097), ali je njezina funkcija i dalje nejasna. Nije vezana uz do sada vidljive i poznate strukture, nema lica i jasnih obilježja. Građena je od kamena i žbuke. Za sada se čini kao urušenje zida kojemu nedostaje lice.

U sektoru 9 napravljena je manja sonda u kamenoj gomili SJ 9033. Ispod kamene gomile koja se sastojala od uglavnom neobrađenoga i manjeg kamena pronađen je dosta oštećen nastavak zida SJ 9027 koji se pruža zapad – istok (sl. 9). Južno od njega nije pronađeno slojeva i struktura koji bi ukazivali na postojanje građevina s južne strane zida SJ 9027. U sloju SJ 9033 pronađeno je nekoliko ulomaka tegula (od čega dva imaju djelomično očuvan pečat [P]ANSI[ANA] i [PANSIA]NA). Zid SJ 9027 je na tome mjestu građen od pravilno obrađenih kamenih blokova i žbuke. U središnjem dijelu sonde zid nije očuvan; vidljiva je samo žbuka položena direktno na živac. Pronađeni dio zida građen je od pravilnih kamenih blokova.

Zaključak

Ovogodišnja istraživanja u gospodarskome dijelu vile izvrsno su pokazala slojevitost gospodarskih aktivnosti na vili što će olakšati njezinu interpretaciju te dati važne podatke o gospodarstvu i njegovome razvoju u kontekstu Dalmacije i srednjodalmatinskih otoka. Zahvaljujući očuvanim ranijim slojevima i strukturama lakše ćemo razumjeti najraniju fazu vile i približiti sliku romanizacije i načina života u 1. stoljeću na vili i u srednjoj Dalmaciji. Kemijske analize pokazale su kako su otkrivene strukture korištene za proizvodnju ulja i vina, od čega prevladava ulje. Pronađena je i veća količina košnica čija je funkcija potvrđena također kemijskim analizama.

4 Zahvaljujem kolegici Anji Bertol na preliminarnome pregledu nalaza novca.

Literatura

- Bulić, F. 1914, Trovamenti antichi a Selca, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, Vol. XXXVII, 105–106.
- Fisković, I. 1981, Ranokršćanski spomenici s otoka Brača, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Vol. LXXV, 105–137.
- Garnier, N. 2018, *Analyse chimique sur des éléments de structure de production Bunje, Croatie*, Zagreb (neobjavljeni rukopis pohranjen u Institutu za arheologiju)
- Jelinčić, K. 2005a, *Topografija rustičnih vila na otoku Braču*, magistrarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
- Jelinčić, K. 2005b, Rustična vila na Bunjama kod Novog Sela na otoku Braču, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, Vol. 98, 121–132.
- Toynbee, J. M. C. 1944, *Roman medallions*, Numismatic Studies, No. 5, The American Numismatic Society, New York.
- Vrsalović, D. 1960, Kulturno-povijesni spomenici otoka Brača – Pret-povijest i stari vijek, *Brački zbornik*, Vol. 4, 33–161.

Summary

During 2018 two archaeological campaigns (April-May and October) were conducted. Excavation was focused on three important elements: *pars rustica*, *pars urbana* and necropolis. In *pars rustica* were discovered different structures used in oil and wine production: presses, basins and storage area. The complex stratigraphy is of high importance in the context of the island of Brač and central Dalmatian islands. Discoveries will be an important starting point for interpretation of economy in the area and its development. Chemical analyses gave important results confirming what was produced in each structure. Presses have vertical stratigraphy showing that later structures were much bigger aiming production on larger scale than in the earliest phase. With oil and wine production honey was produced too. Bees wax was confirmed during chemical analyses on beehives and a large number of them were found too.

In *pars urbana* foundations of the earliest walls and layers from 1st century have been found showing that the first building was smaller than the later villa rustica. It is assumed that the first owner wanted to be sure of the profitability of the villa with the production structures which were supposed to solid and purposeful. A fruitfulness of the arable area in Vejak next to the villa and gentle slopes justify the investment and construction of later larger villa with more extensive production area in *pars rustica*.

On the southern part of the site, where a part of Early Christian sarcophagus was visible, a trench was excavated to document the sarcophagus. Walls were found with plaster and a floor around the sarcophagus forming a mausoleum with a door on the western wall. Walls were built in Late Antiquity manner and some other walls with similar technique towards east and southeast of the mausoleum were discovered too. It is assumed that they belong to other smaller graves and that a Late Antique necropolis was found. On the northern site of the villa the northern villa wall was found without any structures on the southern side suggesting U shaped villa. Near the cistern in a trench a stone block with a relief presentation of phallus was excavated, probably exposed on a wall in the *pars rustica* to secure fertility of olive trees and grapes, sowing and cattle fertility. Interesting finds are an altar from a house shrine found in a secondary context and a 4th century bronze contorniate. Pottery, glass and numismatic finds date from the 1st to the 6th century AD, as during previous excavations. For the 2019 the plan is to excavate the middle part of the villa with the rest of the *pars rustica* and the area south of villa (west from the Early Christian mausoleum). If possible, trenches north of the main villa building will be done, near the wall and sarcophagus cover positioned between the pond on the north and villa itself.